

ції: «Особа, яка вперше вчинила злочин, передбачений цією статтею, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до повідомлення їй про підозру або не пізніше 10 календарних днів, наступних за днем вручення їй повідомлення про підозру, вона внесла до бюджету належні податки і збори, штрафні санкції та пеню, а також сприяла розкриттю й (або) розслідуванню злочину. Якщо злочин

учинено службовою особою, вона звільняється від кримінальної відповідальності й у тому разі, коли вжила заходів щодо внесення підприємством, установою, організацією, ухилення від сплати податків і зборів з якої (якої) інкримінується цій службовій особі, вказаних сум до бюджету». У подібному компромісному ключі пропоную викласти й ч. 4 ст. 212-1 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О.О. Вибрані праці з кримінального права / О.О. Дудоров ; переднє слово д-ра юрид. наук, проф. В.О. Навроцького. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 952 с.
2. Брич Л.П. Кримінально-правова кваліфікація ухилення від оподаткування в Україні : монографія / Л.П. Брич, В.О. Навроцький. – К. : Атіка, 2000. – 288 с.
3. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – К. : Істина, 2004. – 504 с.
4. Золотарьов А.І. Звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання та його відбування за злочини у сфері господарської діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / А.І. Золотарьов. – К., 2008. – 23 с.
5. Куцевич М.П. Напрями вдосконалення спеціальних різновидів звільнення від кримінальної відповідальності: в аспекті узгодження матеріального та процесуального права / М.П. Куцевич // Наше право. – 2013. – № 13. – С. 110–114.
6. Гуророва Н. Проблеми деленалізації злочинів проти державних фінансів / Н. Гуророва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 10. – С. 114–118.
7. Филимонов В.Д. Охранительная функция уголовного права / В.Д. Филимонов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 198 с.

УДК 343.8

НАУКОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ THE SCIENTIFIC BASIS OF THE STUDY OF PENAL POLICY OF UKRAINE

Кутєпов М.Ю.,
к.ю.н., м.н.с.

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Стайшиса
Національної академії правових наук України*

Кримінально-виконавча політика України є багатоаспектною сферою суспільного життя, що характеризується складністю структури й зв'язків, а також важливою складовою діяльності держави у галузі охорони правопорядку, захисту визначених Конституцією України основних соціально-політичних цінностей, охорони прав і свобод людини й громадянина. Тому до проблематики цього дослідження було включено не лише питання визначення поняття кримінально-виконавчої політики, а і її місця, принципів, завдань, структури, правових засад і механізму реалізації та реформування на сучасному етапі розвитку України.

Ключові слова: політика, кримінально-виконавча політика, кримінальні покарання, система, підхід, елемент, моделювання.

Уголовно-исполнительная политика Украины является многоаспектной сферой общественной жизни, которая характеризуется сложностью структуры и связей, а также важной составляющей деятельности государства в области охраны правопорядка, защиты определенных Конституцией Украины основных социально-политических ценностей, охраны прав и свобод человека и гражданина. Поэтому к проблематике этого исследования были включены не только вопросы определения понятия уголовно-исполнительной политики, но и ее места, принципов, задач, структуры, правовых основ и механизма реализации и реформирования на современном этапе развития Украины.

Ключевые слова: политика, уголовно-исполнительная политика, уголовные наказания, система, подход, элемент, моделирование.

Criminal Executive policy of Ukraine is a multidimensional public sphere that is characterized by complexity of structure and connections, important component of the state's activities in the field of law enforcement, protection of certain basic social and political values, protection human and civil rights and freedoms defined by the Constitution. Therefore, the problems of this study include not only questions of definition of the term «penal policy», but also its place, objectives, principles, structure, legal framework and mechanism of implementation and reform at the present stage of development of Ukraine.

Many modern researchers consider criminal executive policy as an integral part of the state's activities in the field of crime prevention, the essence of which is application of current system of criminal punishment. Its missions are protection of rights and legal interests of citizens, corporate bodies and state from criminal offenses; ensuring justice during criminal sentences' execution; resocialization of persons, serving the criminal punishments. Its underlying penal concept has philosophical and legal value, that focuses on optimal efficiency of the fight against crime with the help of the Institute of criminal responsibility.

The criminal executive policy is the overall direction of activities of state bodies, public institutions and individual citizens in the sphere of criminal sentences' execution.

The methodological basis of researching questions of criminal executive policy constitute the system's analysis during identification of the nature and content of the investigated policy, functional and structural approach for the selection of its elements and modeling during distillation of different essential characteristics of the general direction of the state bodies' activities, public institutions and individual citizens in the sphere of criminal sentences' execution.

Key words: policy, penal policy, criminal punishment, system, approach, element, modeling.

Існує велика кількість літератури, присвяченої визначенню поняття «кримінально-виконавча політика». Більшість сучасних дослідників визначилася з тим, що кримінально-виконавча політика – обов'язкова складова державної полі-

тики у боротьбі зі злочинністю шляхом застосування діючої в Україні системи кримінальних покарань. Цілями цієї політики є – захист прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави від злочинних посягань, забезпечення за-

конності й справедливості під час виконання кримінальних покарань, ресоціалізацію осіб, які відбувають кримінальні покарання. Її головна пенітенціарна ідея має філософсько-світоглядну та правову цінність, зорієнтовану на оптимальну ефективність боротьби зі злочинністю за допомогою інституту кримінальної відповідальності [1, с. 405].

Специфіка, багатоаспектність і багаторівневість такого предмета дослідження, як сучасна кримінально-виконавча політика України, вимагає проведення його вивчення на стику декількох наук, чільне місце серед яких посідають дві галузі знань – кримінально-виконавче право та, дещо меншою мірою, політологія. Тому під час виконання дослідницьких завдань може і повинна використовуватись не лише спеціально-наукова, а й загальнонаукова методологія, властива політології та юридичній науці.

На початку дослідження слід визначити сенс центральної його категорії – «політика». Вона має багато тлумачень, що формувалися протягом значного періоду розвитку людських знань про державу і процеси управління суспільними відносинами. Крім цього, політика як явище вивчається цілою низкою наук, серед яких філософія, політологія, соціологія, історія, соціальна психологія та деякі інші. Це зумовлює різноманіття підходів до розуміння її змісту.

У науковій літературі переважає думка, що термін «політика» набув поширення під впливом трактату Аристотеля про державу, правління та уряд, який називається «Політика». У ньому було здійснено узагальнення проблем розвитку давньогрецьких держав, правлінь та урядів. У ті часи політику почали розглядати як одну з домінуючих сфер життя, що навіть визначає статус людини, надає можливість утвердити свої сили та розум. Головним підґрунтям такого виду діяльності були традиція та воля. Політика на значній території вже визначалася як масовий процес, оскільки жити у громаді означало жити політично, адже останнє виступало формою соціальних зв'язків.

У Середньовіччі переважав релігійний (теїстичний) погляд на політику. Вона трактувалася як вияв волі та дії Бога. Оскільки головною структурною складовою політики була і залишається влада, а відповідно до Біблії немає влади не від Бога, то всі політичні рішення й діяльність керівництва країни сприймалися як щось належне, якому не можна протитивитися.

Із початком епохи Відродження змінилося і трактування політики. На ті часи цю категорію пов'язують із діями людини, боротьбою між силою і законом, тобто коли недостатньо дії закону, його заміною або доповною силою.

У Новий час відомі європейські мислителі й державні діячі визначили політику як стосунки з утвердження людської свободи за рахунок права, розуму та моралі. Дещо пізніше її почали розглядати як мистецтво використання можливостей. Як підкреслив згодом класик політичної науки, М. Вебер, «політика означає прагнення до участі у владі або чинення впливу на розподіл влади чи то між державами, чи то всередині держави між групами людей, яких вона в собі містить... Хто займається політикою, той прагне влади» [2, с. 646]. Такого силового та директивного підходу до розуміння політики дотримувалась переважна більшість мислителів.

У радянський період розвитку державно-правової думки найістотнішим у політиці вважався устрій державної влади. Політика трактується як участь у справах держави, напрям діяльності держави, визначення форм, завдань, змісту діяльності держави. Політика, зміцнена силою влади, має верховенство у системі суспільних відносин, а політичні рішення є обов'язковими для всього суспільства. Вона використовується для управління соціальними процесами як цілеспрямований вплив на суспільство для збереження та надійного функціонування встановленого ладу. Погляди на політику як на боротьбу класів за владу і думка про те, що державна влада висловлює інтереси панівного у суспільстві класу були превалюючими у ХХ ст.

Після розпаду СРСР та зникнення протистояння у міжнародних відносинах підстави для трактування політики як боротьби, конфронтації послабшали. Ще пізніше розвиток думки про державу призвів до часткового розмежування категорій державного і політичного.

Короткий історичний аналіз проблеми пояснює плюралізм сучасних уявлень про політику. Тому для її визначення в цьому дослідженні було використано, крім загальнонаукового історичного методу, закон матеріалістичної діалектики – накопичення певної кількості і перехід до нової якості – спосіб дослідження державно-правових явищ, що дозволяє проаналізувати певну кількість знань про політику та зробити нові висновки про неї.

Термін «кримінально-виконавча політика», що походить від першого, є відносно новим порівняно з такими термінами, як «каральна політика», «виправно-трудова політика», «пенітенціарна політика». При цьому різні автори по-різному визначають його зміст, що обумовлюється, зокрема, відмінностями у підходах до історичного розуміння політики як такої. Тому з метою формулювання власної дефініції кримінально-виконавчої політики доцільно використати метод аналізу, за допомогою якого можна дослідити й вивчити як її юридичні аспекти, так і взаємозв'язок з іншими явищами суспільного життя.

З огляду на необхідність вирішення поставлених у цьому дослідженні завдань перспективним є аналіз кримінально-виконавчої політики як системи. Ця вихідна категорія системного підходу має значну кількість визначень. Зокрема, В. М. Садовський наводить їх близько сорока. Зупинимося серед них на розумінні системи як деякого класу математичних моделей та визначенні її через поняття «елемент», «відношення» й «ціле» та за допомогою понять «вхід», «вихід» та «управління» [3, с. 92-102]. Водночас аналіз поняття «система» свідчить, що ним можна охопити дуже значне коло явищ і процесів, які характеризуються будь-якою сукупністю. Усі існуючі й дійсні сукупності об'єктів, на думку В. М. Садовського, можна розбити на три великі класи: неорганізовані сукупності, неорганічні системи, органічні системи. Неорганізована сукупність (прикладом може служити випадкове скупчення людей на вулиці тощо) не має якихось істотних рис внутрішньої організації. Зв'язки між її складовими мають зовнішній, випадковий, неістотний характер. Входячи до складу такого об'єднання або покидаючи його, складові елементи не знають якихось змін, що говорить про відсутність у такої сукупності цілісних, інтеграційних властивостей. Властивості сукупності в цілому по суті збігаються із сумою властивостей частин (складових), узятих ізольовано. Отже, така сукупність не має системного характеру. Проте у науці існує і діаметрально протилежний підхід, за яким усі сукупності є системами [4, с. 37].

Оскільки вирішення наукової дискусії щодо змісту категорії «система» виходить за межі цього дослідження, за основу у ньому буде взято думку, що досліджуваний предмет (кримінально-виконавча політика) є відносно організованою сукупністю, яка відповідає загальним вимогам, які висуваються до характеристики систем. Функціонуванню цієї системи властива висока динаміка, що пояснюється значним рівнем організації її складових елементів.

Система має відображати конкретні взаємозв'язки між елементами, оскільки в житті все взаємопов'язано. Визначаючи систему, підкреслимо також наявність у неї такої властивості, як цілісність. Однак остання є лише ідеальним образом матеріальних систем, тобто цей образ не збігається з матеріальними системами або речами.

Цілісна система складається з елементів або частин. Це зумовлює необхідність виявити співвідношення понять «частина» й «елемент». Якщо частина належить до чітко визначеного цілого, має риси його якісної визначеності й не існує самостійно, то елемент може бути компонентом багатьох систем, він не виражає їх якості, а володіє своєю

власною якістю [5, с. 166]. Як зазначає Г. А. Югай, елемент є таким складовим компонентом предмета, який може бути і байдужим до специфіки предмета [6, с. 92]. Така точка зору, на погляд О. М. Литвинова, не відображає справжнього стану речей. І поняття «частина», і поняття «елемент» мають значення лише стосовно певного цілого. Частина поза цілим є не частиною, а самостійним матеріальним утворенням, річчю. Те саме стосується і елемента. Поки та або інша реальність не вступила у взаємодію з іншими реальностями і не утворила разом із ними цілісну систему, вона є не елементом, а річчю. Лише входячи у відповідну структуру, вступаючи у взаємозв'язок з іншими реальностями, що приводить до виникнення нової цілісної системи, вона з речі перетворюється на елемент. Крім того, і частина, і елемент виражають специфіку цілого, є носіями його властивостей, якісної визначеності.

Справжня відмінність між частиною й елементом полягає у тому, що перша означає і компоненти, які створюють ціле, і їх взаємодію між собою, і властиві їм відносини та зв'язки; другий же стосується лише компонентів, що перебувають у певному взаємозв'язку й утворюють у результаті цього цілісну систему. Елементами можуть бути лише такі реальності, які, маючи певну самостійність, беруть участь у взаємодії, утворюють ту або іншу цілісну систему і виконують у ній чітко визначені функції. Поняття «частина», таким чином, є більш загальним, ніж «елемент», і стосується елементів, що утворюють річ (усі вони є її частинами), їх окремих зв'язків і навіть усієї їх сукупності, тобто структури. Остання є частиною речі (цілісної системи) [7, с. 131-132].

Виходячи з такого розуміння системи та її елементів, зупинимося на розумінні кримінально-виконавчої політики як сукупності елементів, об'єднаних певною формою регулярної взаємодії. Під час її системного аналізу акцент має бути зроблено на сукупності елементів, розташованих у певній послідовності та пов'язаних спільними функціями, що в результаті утворює синергетичний ефект. Крім того, увага має бути приділена вивченню взаємозв'язків між складовими цілісного об'єкта й дослідженню зв'язків і змін із процесами і явищами, які належать до умов зовнішнього та внутрішнього середовища, та залежності від останніх. Лише так можна всебічно розглянути й правильно оцінити кожен зі складових досліджуваної політики.

У формуванні методології дослідження кримінально-виконавчої політики перспективним є використання комплексного підходу до розкриття її сутності, встановлення елементів та внутрішньої структури. За його допомогою об'єкт дослідження може бути вивчено з позицій цілісності й системності. Застосування цього підходу передбачає історичний розгляд досліджуваної політики з наступною можливістю її прогнозу, визначення сутності, значення, завдань, принципів кримінально-виконавчої політики, опис її елементів та зв'язків як усередині системи, так і з зовнішнім середовищем.

Комплексний підхід передбачає віднесення до кримінально-виконавчої політики низки аспектів соціальних систем. Він є умовою вивчення сфери виконання кримінальних покарань. Цей підхід базується на виділенні загальних закономірностей розвитку і функціонування у явищах або процесах навколишнього життя. Поряд з цим цей підхід полягає у тому, що об'єкт досліджується на абстрактно-логічному рівні. У разі застосування комплексного підходу до кримінально-виконавчої політики основний акцент має бути зроблено на можливості її системного опису в усіх проявах, для чого має послужити статистика, оскільки саме в узагальненні виявляються певні закономірності.

Крім названих вище засобів і прийомів наукового пізнання проблем кримінально-виконавчої політики України для вирішення заявлених питань застосовується і функціональний метод. Останній вважається підходом в описі та поясненні систем, за якого увага фіксується на реалізації

визначальних функцій у процесі функціонування системи. Кожен елемент сфери виконання кримінальних покарань виконує певні функції, що задовольняють потреби системи. З іншого боку, діяльність елементів системи визначається загальною структурою кримінально-виконавчої політики. За допомогою функціонального підходу можна розкрити динамічні характеристики провідних напрямів діяльності державних органів, громадських інститутів й окремих громадян у сфері виконання кримінальних покарань і більш глибоко пізнати їх функціональні параметри. Він дає змогу зрозуміти й вивчити роль і місце окремих елементів, що належать до складу структури досліджуваної політики.

Наступний метод, що використовується у роботі, – моделювання. Як зазначається багатьма науковцями, існує необхідність у науковій розробці проблем моделювання у правових науках. Це пояснюється перш за все складністю і характером питань, вирішуваних під час аналізу протидії злочинності, структурою зв'язків між її елементами, що вивчаються, і це у результаті формує основу для ухвалення ефективних управлінських рішень [8, с. 194].

Моделювання – це найраціональніший метод відшукування часток, які зв'язують окремі явища. Питання моделювання різних проблемних ситуацій, у т. ч. і у сфері протидії злочинності, пов'язуються перш за все з проблемою підготовки й ухвалення рішень [9, с. 72]. Така ситуація виникає і з пізнанням кримінально-виконавчої діяльності, оскільки під час дослідження провідних її напрямів у сфері виконання кримінальних покарань вивчаються явища і процеси навколишнього світу, до яких застосування формальних підходів є недоцільним. Розробити для цього спеціальні або використати напрацьовані підходи не становить особливої складності, коли відомі певні закономірності, що зустрічаються на практиці чи випливають зі статистики. Але, якщо умови для застосування цих підходів відсутні, то необхідно висувати припущення і на їх основі створювати відповідні моделі.

Моделювання як специфічний метод є синтетичною формою елементарної логіки і загальнонаукових методів порівняння, аналізу, синтезу, аналогії та інших. Воно у своїй методичній частині є основним способом системного дослідження соціальної сфери. У свою чергу, системний підхід може бути реалізований повністю, коли є побудова і використання відповідних моделей як предметів дослідження. Проведені дослідження свідчать про те, що ефективність багато в чому залежить від дотримання й рівня розвитку системних методів, для чого потрібен розвиток формального боку застосування системних ідей [10, с. 49]. У цьому разі важливим є те, що кримінально-виконавча політика та її моделі є єдиними у своїй основі. Часто модель не абсолютно збігається зі своїм об'єктом, якоюсь мірою відрізняється від нього, але за всіх умов моделі не можуть не зберігати принципової єдності, схожості найважливіших структурно-функціональних зв'язків, властивих цьому об'єкту.

Побудова і реалізація моделей політики у сфері виконання покарань сприяють її впорядкуванню, опису, представленню її в спрощеному вигляді, наглядному зображенні зв'язків і залежностей між елементами системи, зовнішніми факторами тощо. Важливим є те, що за допомогою моделювання можна спрогнозувати найімовірніші стани чи процеси залежно від зовнішніх або внутрішніх змін.

Таким чином, системний аналіз під час виявлення сутності й змісту досліджуваної політики, функціональний і структурний підхід під час виділення її елементів, моделювання для виділення різних сутнісних характеристик загального напрямку діяльності державних органів, громадських інститутів й окремих громадян у сфері виконання кримінальних покарань обрано провідними пізнавальними засобами вирішення завдань цієї роботи. Саме вони як певна сукупність утворюють основу дослідження питань кримінально-виконавчої політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лановенко І. П. Кримінально-виконавча політика / І. П. Лановенко // Юридична енциклопедія. – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т. 3. – С. 405.
2. Вебер М. Избранные произведения : пер. с нем. / М. Вебер ; сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко. – М. : Прогресс, 1990. – 808 с.
3. Садовский В. Н. Основания общей теории систем : Логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. – М. : Наука, 1974. – 279 с.
4. Проблемы методологии системного исследования / под ред. И. В. Блауберга и др. – М. : Мысль, 1970. – 455 с.
5. Зелькина О. С. Системно-структурный анализ основных категорий диалектики / О. С. Зелькина. – Саратов : Издательство Саратовского университета, 1970. – 179 с.
6. Югай Г. А. Диалектика части и целого / Г. А. Югай. – Алма-Ата : Наука, 1965. – 171 с.
7. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : монографія / О. М. Литвинов. – Х. : Видавництво Харківського національного університету внутрішніх справ, 2008. – 446 с.
8. Аванесов Г. А. Теория и методология криминологического прогнозирования / Г. А. Аванесов. – М. : Юрид. лит., 1972. – 334 с.
9. Волкова В. Н. Основы теории систем и системного анализа : учебник / В. Н. Волкова, А. А. Денисов. – СПб. : Изд-во СПбГТУ, 1997. – 510 с.
10. Ипакян А. П. Оперативная обстановка : методологические вопросы моделирования : учебное пособие / А. П. Ипакян. – М. : Акад. МВД СССР, 1982. – 87 с.

УДК 343.35

ПРОТИДІЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ КОНТРАБАНДИ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

COUNTERING THE PROLIFERATION OF SMUGGLING IN THE BORDER AREAS OF UKRAINE

Паламарчук Г.В.,
аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Міжнародний гуманітарний університет

У статті розглянуто теоретичні питання визначення змісту контрабандної діяльності. Висвітлені актуальні проблеми вчинення контрабанди, передумови її розповсюдження на прикордонних територіях. Визначені основні складові протидії контрабанді з огляду на специфіку прикордонних територій.

Ключові слова: прикордонні території, контрабанда, економічна безпека держави, протидія контрабанді.

В статье рассмотрены теоретические вопросы определения содержания контрабандной деятельности. Раскрыты актуальные проблемы изучения контрабанды, предпосылки ее распространения на приграничных территориях, а также основные угрозы контрабандной деятельности для формирования экономической безопасности государства.

Ключевые слова: приграничные территории, контрабанда, экономическая безопасность государства, противодействие контрабанде.

The article considers theoretical issues of determining the content of the smuggling activities. Deals with the topical issues of the Commission of smuggling, the preconditions of its distribution in the border areas. The main components of combating smuggling, given the specifics of the border areas. It should be emphasized that insufficient attention is paid to the study of the prerequisites for the development of smuggling activities in the border areas, identify the key threats to economic security, development of organizational and economic measures to counter smuggling in the border areas. Another major issue is the fact that smuggling activities increases in terms of high-level corrupt officials, representatives of the law enforcement system and society in General, and the existence of such facts not only hinders the development of effective organizational and economic mechanisms of struggle against smuggling in the border areas of Ukraine, but also stimulate the activity of criminal groups and the development of shadow processes in economy.

For countering smuggling activities, the important element in this question is the joint activities of the divisions of fiscal and border services. In Coloma comprehensive and consistent implementation of large-scale organizational and economic measures to combat smuggling in the border areas of Ukraine will allow to increase the level of their investment attractiveness, the availability of additional financial resources to the State budget, will lead to the decriminalization of activities of business structures, strengthen the protection of national interests of the state, controllability of the process of balancing the parameters of the development of the domestic consumer market, the rationalization of inter-state trade relations will provide an improved crossing of the state border that will lead to the emergence of a strong potential for strengthening the economic security of the state.

Key words: border areas, smuggling, economic security of the state.

В умовах недостатньої функціональної спроможності державних інститутів, високого рівня корупції та розвитку криміногенних формувань, що має місце особливо на Сході України, де ведеться антитерористична операція (далі – АТО), посилюються ризики подальшої дестабілізації соціально-економічної ситуації, загрози безпеці держави. У цих процесах посідає чільне місце й розповсюдження контрабанди, особливо небезпечних її видів для населення країни.

Нелегальне переміщення продукції і товарів через державний кордон України має не лише негативний економічний аспект (недоотримання у повному обсязі надходжень до державного бюджету, деформація ринкової

кон'юнктури тощо), але й посилює кримінальні аспекти розвитку економіки, що проявляється в активізації діяльності організованих кримінальних угруповань, цілями яких є саме отримання надприбутків у результаті вчинення контрабанди [1, с. 119].

Все це зумовлює загострення соціально-економічної ситуації в суспільстві, погіршення якості життя населення та виникнення диспропорцій просторово-регіонального розвитку. Одним із негативних наслідків є розповсюдження та розвиток нових форм контрабандної діяльності, які формується відповідно до нових реалій та потреб у суспільстві.

Посилення впливу таких дестабілізуючих тенденцій на формування економічної безпеки держави вимагає